

TAHAR BEN JELLOUN s-a născut la Fès, Maroc, pe 1 decembrie 1944. Locuiește la Paris și scrie în franceză, deși limba sa maternă este araba. După studii de filosofie la Universitatea din Rabat, în țara natală, a fost profesor de filosofie și a început să publice în reviste literare. Participant la revolta studențească împotriva violențelor comise de poliția marocană, în 1966 a fost arestat și transportat într-o tabără militară. În 1971 a debutat cu un volum de poezii, după care s-a mutat în capitala Franței și a început să scrie în cotidianul *Le Monde*. În 1985 a atras atenția cu romanul *L'Enfant de sable*, care l-a propulsat pe scena literară. Doi ani mai târziu a câștigat Premiul Goncourt cu *La nuit sacrée*, devenind primul scriitor magrebian căruia i s-a acordat această distincție. În 1996 a publicat *Les raisins de la galère*, roman în care reflectează asupra rasismului și asupra mentalității musulmane despre rolul femeii în lume și în societate. La Gallimard a publicat mai multe cărți, printre care *Partir* și *Le bonheur conjugal*, precum și eseistică despre terorism și rasism, cum ar fi *Le terrorisme expliqué à nos enfants* și *Le racisme expliqué à ma fille*. Este membru al Academiei Goncourt și a fost recompensat, în decursul anilor, cu numeroase premii și distincții.

TAHAR BEN JELLOUN

căsătorie de plăcere

Traducere din limba franceză
MIHAELA STAN

NEMIRA

A fost odată, în orașul Fès, un povestitor ca nimeni altul. Numele lui era Goha, avea pielea negricioasă, trupul uscat și ațos, privirea iscoditoare și directă. Venea din sud după ploile cele mari, de obicei la începutul primăverii, se așeza într-o piață, la intrarea în orașul vechi, când la Batha, când la Bab Boujloud, își puna lucrurile alături și aștepta să se strângă oamenii în jurul lui. Bun cunoscător al culturii arabe, dar și al celei berbere, înzestrat cu o imaginație fără pereche, renumit atât pentru severitatea judecăților sale, cât și pentru rigiditatea părerilor, avea deopotrivă admiratori și denigratori, care îl așteptau tot anul și nu pierdeau niciuna dintre poveștile sale. „A sosit!“ se anunțau unul pe altul, apoi își închideau prăvăliile și se duceau să-l asculte. Îi plăcea să vorbească despre situații istorice ca să-i facă pe oameni să mediteze la ele. Niciodată nu trata problemele de-a dreptul, prefera s-o ia pe ocolite. Era, după cum se spunea, mare meșter într-o tehnică anume, care

presupunea să arunci o privire asupra prezentului, rămânând însă mereu cu un picior în trecutul adesea mai puțin glorios decât se crede. Nu-și ascundea furia legată de felul în care Marocul se lăsase înșelat de Franța în timpul protectoratului. Zicea cu ironie: „Și uite așa ne-am pus fără reținere în slujba Lallei Franța, bătrâna patrie a luminilor și a inteligenței, umflată de pofta-i ridicolă. Nu-i ajungea Algeria, nici Tunisia, trebuia să înghită și țara noastră! Biet Maroc! Biată Lalla Francia!” Și brusc, în mijlocul cuvântării, se oprea, bea o gură de apă, apoi lua o mătură și se apuca să curețe locul. Când pleca, povestitorul nici nu lua în seamă castronul plin cu monede, preferând să-l lase cerșetorilor care, zicea el, au mai multă nevoie. Poliția trimisese de nenumărate ori pe cineva să tragă cu urechea la spusele lui. Dar niciodată nu găsisese vreun motiv să-l învinuiască; depăna povești și nu tulbura ordinea publică. Când istorisea ceva, povestitorul juca toate rolurile, uneori chiar se deghiza, adopta atitudini provocatoare și mai ales știa să țină mereu trează atenția publicului. Un actor dublat de un poet căruia, pentru a-și năuci auditoriul, îi plăcea să înceapă întotdeauna cu aceste cuvinte:

– Voi, care plecați urechea la istorisirile mele, ascultați sfatul unuia care a crescut printre dune și a trăit mereu pe culmile pasiunii: fiți răi! Nu stați pe gânduri, fiți răi! Dacă bat câmpii, chemați-mă la ordine, răutatea voastră trebuie să stea mereu la pândă. Și, mai ales, nu lăsați niciodată garda jos, simpatizați cu Răul, acel Rău ce crește în noi ca o plantă otrăvitoare, o algă puturoasă și ucigătoare

care ne hrănește fierea și face din ea un venin ce se varsă în rigolele vieții. Fiți răi, nu mă interesează indulgența voastră. Anii, căderile și slăbiciunile, memoria care vine și pleacă pot oricând să mă trădeze, să-mi încâlcească și să-mi amestece poveștile. Fiți răi, o să trăiți mai mult! Cruzi și răi. Fără milă și fără scrupule! Fiți răi, o să câștigați timp!

Povestitorul era un înțelept. Știa că n-are niciun rost să-i îndemne pe oameni să fie buni, fiindcă bunătății nu-i trebuie cărje ca să meargă. Într-o seară, aflându-se în trecere prin Fès, în timp ce un mic grup de oameni se aduna în jurul lui, Goha se hotărî să schimbe tonul și se apucă să depene o poveste pe care nimeni n-o mai auzise din gura lui:

– Astă-seară o să mă abat de la obiceiul meu și o să vă spun o poveste de dragoste, o dragoste nebună și imposibilă, dar pe care fiecare personaj a trăit-o, totuși, până la capăt. Însă, după cum veți vedea, în spatele acestei povești uimitoare se află ură și dispreț, răutate și cruzime. E firesc. Așa e omul. Dar voiam să știți asta ca să nu vă mirați de nimic.

A fost odată, în Fès, un băiețel pe nume Amir, născut într-o familie de negustori despre care umbra vorba că descindeau din neamul Profetului.

În ziua primelor ploii, când fratele său mai mic tocmai împlinise un an, se răspândi brusc în oraș zvonul că se întorsese Cerșetorul. Cei care îl întâlneau ziceau că vocea lui, gravă și puternică, era

însăimântătoare, că pleoapele îi tremurau întruna, cu nervozitate, că doar cu un gest din mână convingea pe oricine să se dea la o parte din calea lui. Și toți adăugau, împărțășind aceeași părere, că răspânda o duhoare insuportabilă, care îl preceda și persista multă vreme. Nimeni nu îndrăznise să se apropie de el sau să-i dea de pomană. Însă chipul lui spunea cu totul altceva. Mai cu seamă din ochii limpezi și mari izvora o lumină ciudată.

Ce voia Cerșetorul, de unde venea, cum îl chema? Nimeni nu putea spune. Dar copiii îl boțezară numaidecât El Ghool (Monstrul), El Ghaddar (Trădătorul) sau El Henche (Șarpele). Însă adulții îl numeau Ould Lehrame (Bastardul), cel care prevestește nenorocirea.

La câteva zile după plecarea lui, o epidemie de tifos se răspânda în Fès. Frățiorul lui Amir muri în câteva ore. Însă Amir avu norocul, ca și părinții săi, să fie ocolit de boală.

După câteva zile de neliniște, Fès fusese cruțat. Epidemia se îndreptase spre munți și spre satele unde moartea avea mult de lucru. Așa se face că, în scurtă vreme, Fès dobândi statutul de „oraș sfânt“ fără ca vreo autoritate religioasă să intervină.

Dar, în taină, Fès se temea de întoarcerea Cerșetorului, pe care toți și-l aminteau. Din fericire, deocamdată rugăciunile din Marea Moschee păreau să-l țină departe.

Toată copilăria lui, la primele ploii, în urechile lui Amir suna iarăși glasul grav al Cerșetorului și o

teamă de nedescris punea stăpânire pe el. Crescând, Amir îl uită până la urmă, dar căpătă convingerea că moartea îl ocolise pentru că el avea un plan mareț de împlinit pe acest pământ.

La maturitate, Amir devenise un bărbat frumos, cu pielea albă, de statură mijlocie, rotofei, cu buze fine, gură bine conturată și umeri ușor căzuți. Se ocupa cu negustoria, ca și părinții săi, în partea veche a orașului Fès, în cartierul Diwane. Era un om bun, optimist și lipsit de imaginație, care nu sărea peste niciuna dintre cele cinci rugăciuni zilnice. Se însurase foarte tânăr cu Lalla Fatma, o căsătorie aranjată cu o fată dintr-o familie importantă din Fès, și avea patru copii. Trei băieți și o fată.

Pe vremea aceea, Fès încă întorcea spatele lumii. De peste 40 de ani, Marocul se afla sub protectorat francez și vechea aristocrație fassi care domina orașul își menținea autoritatea cu un calm și cu o seninătate remarcabile. Ce se întâmpla în afara medinei¹ nu-i privea. Pentru ei, lumea se termina aici, la aceste străduțe, la aceste case vechi dintre care unele erau chiar palate, așteptând veșnica întoarcere a sezonului lămâilor. Meșterii se ocupau cu meșteșugurile, negustorii cu negoțul, nobilii străbăteau călare străduțele strâmte și nu aveau nicio îndoială privind superioritatea lor de clasă. De altfel, chiar

¹ Partea veche a unui oraș, în opoziție cu cartierele moderne, de tip european (n. tr.).

ei aleseseră în secolul al XIX-lea o piață micuță, rotundă, între Achabine și Chemayine, în capătul medinei, pentru a se ține aici o dată pe lună, într-o joi, un târg la care se vindeau sclavi negri, aduși din Africa.

Sclavia era un lucru firesc. Exista pretutindeni pe pământ, iar fassii nu erau dispuși să schimbe ceva, indiferent ce, în rânduiala nedreaptă a lumii. Se mulțumeau să trăiască potrivit tradițiilor, convinși că aveau datoria să le continue și să le protejeze. Primii sclavi sosiseră în Maroc ca urmare a comerțului pe care fassii mai întreprinzători îl făceau cu cele mai apropiate țări din Africa. Însă nici prin gând nu le trecea să se considere africani, deși împărțeau același continent. Fassii erau albi, așadar superiori tuturor negrilor, de oriunde ar fi venit ei.

În ajunul independenței țării, la Fès nimic nu se schimba, nimic nu putea să se schimbe. Francezii observau totul de la distanță. Un strat de lână și de mătase acoperea orașul. Și câte istorii și taine erau zidite sub el! Curios lucru, nimeni nu era gata să le spună, să le dezvăluie, să le elimine din această societate mulțumită de ea însăși, de originile, de tradițiile, de cultura ei care se confunda cu înseși valorile islamului. Totuși, numeroși evrei și musulmani, alungați din Andaluzia de Isabela Catolica, își găsiseră adăpost în Fès, asigurând bogăția orașului, înnoirea și originalitatea sa. Se pare că pe atunci te puteai converti fără ca măcar să-ți schimbi numele. Însă acea epocă părea să fi apus.

Pentru nevoile comerțului său cu mirodenii și cu produse rare, Amir călătorea în fiecare an în Senegal, părăsind orașul Fès pentru mai multe luni. Acolo, tatăl și bunicul său, care se îndeletniciseră cu același negoț înaintea lui, aveau obiceiul să-și ia o nevastă pe durata șederii. Lui Amir îi plăcea să respecte regulile și și-ar fi reproșat dacă ar fi făcut ceva interzis de religie, așa că ceruse sfatul lui Moulay Ahmad, marele profesor de teologie de la Universitatea Al Quaraouiyine, întrebându-l dacă o „căsătorie de plăcere”, cum i se spunea, nu era un păcat, o abatere de la credința lui, care pe deasupra i-ar răni și soția. Amir avea anumite scrupule în această chestiune.

Moulay Ahmad îl liniști, citându-i versetul 24 din sura Femeile: „...vă este îngăduit să vă folosiți averile pentru a vă căsători cu celelalte și nu pentru a vă desfrâna. Dați-le femeilor cu care v-ați desfătat răsplata, căci aceasta este o datorie.”¹ Cu alte cuvinte, unui bărbat care lipsește multă vreme din căminul său îi este îngăduit să încheie o căsătorie „de plăcere”, „pentru desfătare”, „pentru tihnă”, care să-i garanteze femeii o zestre și respectul celui care o ia de soție. Dumnezeu a stabilit toate acestea pentru a lupta împotriva prostituției.

– E adevărat, adăugase Moulay Ahmad, că o căsătorie de plăcere încheiată în afara căminului conjugal pentru o perioadă anume de timp are parfumul lucrului interzis și poate să ațâțe poftele

¹ Traducere de George Grigore (n. tr.).

animalice ale bărbatului. Însă sub nicio formă nu trebuie văzută drept o încurajare de a o umili pe soția legitimă rămasă acasă sau de a o maltrata pe cea cu care te-ai desfătat o vreme. „Plăcerea“ se referă aici la scurtimea relației. Cealaltă căsătorie, sta-tornică și având ca scop procrearea, nu exclude plăcerea, ci o diluează.

Amir îl ascultă cu atenție pe învățat:

- Se zice că și preaiubitul nostru Profet ar fi încheiat o căsătorie de plăcere. Și că al doilea calif, Omar ibn al-Khattab, a interzis această versiune înainte să moară. De altfel, este un motiv de deza-cord între șiiți, care o acceptă, și sunniți, care o pun la îndoială. Însă au existat multe discuții pe acest subiect între teologii sunniți, și al-Chafi, de pildă, a recunoscut această căsătorie cu condiția ca inten-țiile partenerilor să fie clare, iar durata ei, bine sta-bilită. De aceea, practica a continuat până în ziua de azi, esențialul fiind păstrarea limitelor decenței și a respectului față de femeie.

De atunci, cu sufletul împăcat, Amir încheia la fiecare călătorie în Africa o căsătorie de plăcere, pentru a se pune la adăpost de păcat.

După un an petrecut în Fès, făcând negoț și ve-ghind asupra familiei, veni iar momentul ca Amir să pornească spre Africa. Anul acesta hotărâse să îl ia cu el pe Karim, cel mai mic dintre fiii săi. La lă-sarea serii, Amir, ocupat cu pregătirile de plecare, nu putea deloc să adoarmă. Își lăsa gândurile să hoi-nărească și să se strecoare printre murmurele

orașului Fès cufundat în întuneric. Iar aici întâlnea sufletul neliniștit al celor adormiți și siluetele ace-lor femei care noaptea știu atât de bine să-și miște trupurile și formele, încât tulbură visele născânde, zugrăvind-le în culori atât de extraordinare, că îl fac să călătorească pe orice bărbat captiv în străfun-durile nopții.

În ajunul plecării, mai tulburat decât oricând de viziunile sale, Amir se ridică din pat și coborî în gră-dina casei. După ce se plimbă câteva clipe în penum-bră, descoperi, între frunzele de un verde ca sticla ale unui palmier, o floare albă care se deschidea, părând să vestească, singură și mândră, sosirea apropiată a verii și, mai târziu, a curmalelor toamnei.

Amir observă această minune a naturii și îi mul-țumi Domnului că îngăduise să se ivească în grădina lui o atare frumusețe. Se uită îndelung la floarea de o albeață strălucitoare și se gândi la tânăra fulani pe care o cunoscuse în ultimele sale călătorii și pe care spera s-o revadă curând, departe de această grădină, într-o altă țară, într-o altă lume, într-un alt timp. Și își zise: „Cât îi seamănă floarea! Pe cât de albă este ea, pe atât de neagră este femeia aceea tânără, care mirosea a ambră și a santal!“